

Nr 248.

Av herr **Widén m. fl.**, *angående åtgärder för zigenarnas inpassande i samhällslivet.*

En folkgrupp i vårt land på omkring 700 svenska medborgare är till drygt 80 procent — all skolplikt till trots — analfabeter, åtskilliga av dess medlemmar torde ej vara kyrkobokförda, och flertalet av dess män har ej fullgjort värnplikt; gruppens medlemmar har ett modersmål som är totalt obegripligt för så gott som alla andra svenskar, de avdömer sina tvistigheter vid sina egna domstolar, och de har som enda bostad ett tält eller en bostadsvagn. Den folkgrupp, som här avses, är zigenarna.

Vi hör allt oftare talas om dem. Tidningarna sysselsätter sig titt och tätt med deras liv och leverne, deras bullrande bröllop, deras stojande sjukbesök, deras begravingar och deras censurerade restaurangbesök. På senare år har man dock inte kunnat undgå att märka att de romantiska skildringarna av deras familjefester börjat blandas upp med notiser om bilskojeri, småbedrägerier, slagsmål, fylleri och andra förseelser, som de gjort sig skyldiga till. Detta är tecken till att allt inte står bra till med dem. En närmare undersökning visar också, att zigenarna i Sverige är i stor fara att förslummas.

Zigenarkännarna är eniga om, att zigenaren innerst inne är en hygglig och vänsäll om också ganska temperamentsfull varelse. Vad de svenska zigenarna angår, så har en mångårig undersökning, som verkställdes vid nordiska museet understrukit detta omdöme. Brottsligheten bland zigenarna är ringa. Grövre brott är nästan helt okända bland dem, och de lagöverträdelser, som enstaka individer bland dem kan lastas för (snatteri, fylleri, förargelseväckande beteende, slagsmål o. d.), ger snarare ett dåligt betyg åt deras uppfostran än åt deras moral. Deras stammoral är också i andra avseenden god. Deras sexualmoral är närmast att betrakta som sträng, och deras hållning gentemot sina gamla och fattiga inger respekt; välkänd torde deras familjekärlek vara. Denna goda stammoral framstår som så mycket mera anmärkningsvärd, om man tar i betraktande de vanskliga yttre förhållanden, under vilka zigenarna lever. Det är ju dock obestridligt, att de tillbringar större delen av sitt liv på samhällets skuggsida,

där frestelserna till ett omoraliskt liv är långt flera än i kultursamhället. Utan en moralisk tåga skulle därför zigenarna för länge sedan ha förslummats.

Denna goda stammoral är emellertid nu sakta men säkert stadd i upplösning. Orsakerna till detta är många, men som en av de viktigaste framstår de allt större svårigheterna för zigenarna att skaffa sig sitt livsuppehälle på det sätt som sedan långliga tider varit det naturliga för dem. Zigenarna har av ålder livnärt sig på kopparslageri, tivoliverksamhet, musikutövning och spådom. Nu är de hushåll lätt räknade som använder sig av kopparkärl. Tivoliverksamheten har kraftigt gått tillbaka inför allmänhetens krav på andra nöjesformer, och spådomsinkomsterna har högst avsevärt reducerats inför den nyktra livssyn, som tillhör vår tid. Följden av dessa förändringar har blivit, att zigenarna fått allt svårare att klara sin försörjning. Medan det ännu för tio år sedan var sällsynt, att zigenarna behövde anlita samhällets hjälp, är detta nu ganska vanligt bland dem. Det är också av försörjningsskäl, som de i allt större omfattning söker sig till storstäderna. Där är möjligheterna trots allt något större för dem att dra sig fram; bland inemot en miljon stockholmare finns dock alltid någon de kan få spå och alltid litet extra jobb, som de kan åta sig. Där finns också restauranger, som ännu nyttjar kopparkärl, som de kan få laga och förtenna. I storstaden är emellertid bostadsfrågan svårlöst. Zigenaren har inte bara att kämpa mot lägenhetsbristen, då han söker bostad, utan också mot de speciella svårigheter, som härrör från att han är zigenare. Zigenaren tvingas därför antingen att avstå från en riktig bostad och bo i tält eller bostadsvagn eller också att hålla till godo med den sämsta möjliga bostad i det sämsta möjliga distrikt.

Zigenarna i vårt land är till drygt 80 procent analfabeter. Det är uppenbart, att detta avvita förhållande i högsta grad bidragit till att hålla zigenarna kvar på en primitiv andlig och materiell utvecklingsnivå. Deras fond av faktiska kunskaper är ringa. De normer och de beteendemönster, som den bofaste svensken fått i hem och i skola och under den nötning med andra samhällsmedborgare, som det dagliga livet i en kulturstat ger anledning till, saknar zigenarna i högsta grad. Då hans uppträdande på ett klandervärt sätt avviker från vårt eget, behöver detta alltså inte tolkas som bottnande i en ond och asocial vilja, utan kan snarare anses som en följd av att han genom olikhet i härstamning, traditioner och levnadssätt fått andra beteendemönster än dem vi är vana vid. Självfallet är, att han till följd av bristen på boklig bildning, samhällskunskap och idealskapande miljö har lättare att duka under för storstadslivets frestelser än svensken i gemen.

Ännu har emellertid i stort sett zigenarna icke tagit allvarligare skada av den nedbrytningsprocess, som ovan antydda förhållanden satt i gång. Får nivelleringen emellertid fortsätta ostörd kommer den dock med största visshet att förhållandevis snabbt förvandla zigenarna till slumvarelser, med de

vådor detta för med sig för såväl den enskilde som för samhället. Det är därför i hög grad angeläget att samhället vidtar åtgärder, som kan vara till zigenarnas hjälp i deras nuvarande brydsamma situation.

Vid övervägandet av vad som då bör göras måste man ha i minnet, att det är fåvitskt att tänka sig, att vi skall kunna behålla zigenarna inom vårt land som nomader. Grunden för deras nomadliv är de inkomstkällor, som nyss anfördes. När nu samhället förändrats därhän, att zigenaren inte längre kan få sin försörjning på traditionellt vis, så framstår det som uppenbart, att statsmakternas alla åtgärder beträffande zigenarna måste ta sikte på deras assimilering i samhället. Detta står klart även för en hel del av zigenarna, särskilt de yngre. Under senare år har åtskilliga av dessa blivit bofasta. Några arbetar sålunda sedan flera år i Stockholm som industriarbetare, och efter vad deras arbetsgivare uppger har de skött sig väl.

Hur ett statligt hjälpprogram lämpligen bör utformas, är det av flera skäl inte görligt att här skissera. Några synpunkter utöver vad som ovan antytts bör dock framföras. För dem som känner zigenarna framstår deras musikaliska och konstnärliga begåvning som påfallande. Det synes uppenbart, att eventuella statliga åtgärder till zigenarnas fromma lämpligen borde kunna anknyta till denna deras begåvningsart. Som en fråga av första storleksordningen anmäler sig också problemet hur man skall kunna bibringa zigenarna färdighet i att läsa och skriva. Innan den frågan löses blir alla åtgärder i zigenarfrågan halvmesyrer. Staten har ju sedan åtta år en ambulerande skola sommartiden i gång bland zigenarna. Frågan är dock, om inte med tanke på zigenarnas assimilering den vanliga folkskolan skulle vara att föredraga, där barnen genom samvaron med de svenska kamraterna tvevelsutänkt finge en starkare inriktning mot det svenska samhället. Det kan endast tilläggas att zigenarna själva under det sista decenniet i allt större utsträckning har lärt sig inse värdet av bokliga kunskaper och har i det stora hela tagit en ingalunda avog inställning gentemot skolan.

Det berättigade i att samhället vidtager åtgärder för att hjälpa zigenarna till att kunna inpassas i vårt samhälle borde stå klart för alla. Av vad som framhållits här ovan borde också klart framgå behovet av att åtgärder vidtages snarast möjligt. När dessa spörsmål diskuterades vid 1952 års riksdag med anledning av en interpellation av herr Wiklund i Stockholm, framhöll socialminister Sträng, att några tvångsåtgärder ej bör vidtagas mot zigenarna. Vi borde alla kunna vara överens även på den punkten. För övrigt kan uppfattningarna gå isär. Något slags kuratorsverksamhet har bl. a. förts på tal liksom effektivare åtgärder för att ge alla barn en normal skolunderbyggnad. Vad som närmast kräves är emellertid en utredning om detta spörsmål.

Med stöd av vad som ovan framhållits föreslår vi,

att riksdagen ger Kungl. Maj:t i uppdrag att — i syfte att i tid möta den fara för zigenarnas förslumning, som hotar — snarast låta utreda frågan, vilka åtgärder som bör vidtagas för att zigenarna i vårt land skall kunna inpassas i ett normalt samhällsliv.

Stockholm den 27 januari 1953.

A. Widén.

Ruben Swedberg.

Brita Elmén.

Harald Hallén.

Per Svensson
i Stenkyrka.

Sven Gustafson
i Göteborg.

Olov Rylander.

Axel Gustafsson.

Einar Rimmerfors.